

наша СЛОВА

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 37 (1344) 13 ВЕРАСНЯ 2017 г.

Менску - 950

9 верасня Менск святкаваў 950-годдзе. Старшыня Менгарвыканкама Андрэй Шорац, перадае карэспандэнт БелТА, запрасіў усіх мінчукоў прыняць удзел у мерапрыемствах, якія праводзяцца 9-10 верасня. Самён наведаў грандыёзнае шоў фантанаў у парку Перамогі, падняўся ў неба на адным з аэрастатаў - удзельнікаў Міжнароднага фестывалю паветраплавання, адкрыў фэст

гістарычнай рэканструкцыі. Велізарны торт "Менск-950" прадставілі на Фэсце хлеба, які праходзіць ля Палаца спорту. Як распавяяла намеснік генеральнага дыржтара па вытворчасці КУП "Менскхлебпрам" Таццяна Акулава, ідэя спачыя вялікі салодкі падарунак у гонар юбілею з'явілася ў траўні, з этага часу сталічныя кандытары працавалі над увасабленнем яе ў

жыццё. Вага выраба перавышае 250 кг, яго дыяметр - каля 4 м. Паспрабаваць незвычайны пачастунак маглі ўсе ахвотнікі - яго, як запэўнівалі кандытары, хапіла на 2 500 чалавек. Удзел у стварэнні торта прынялі лепшыя кандытары сталічнага хлебазавода № 3.

Быў прведзены цэлы шэраг іншых самых розных мерапрыемстваў.

БелТА.

Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання

1 верасня 2017 года Міністэрства сувязі і інфарматызацыі Рэспублікі Беларусь выпусціла ў аварот паштовы блок "500-годдзе беларускага кнігадрукавання". Праект падрыхтаваны ў супрацоўніцтве з Нацыянальной бібліятэкай Беларусі.

ISSN 2073-7033

9 772 073 703 003 >

Шаноўныя калегі!

Запрашаем да ўдзелу ў рабоце традыцыйнай міжнароднай навуковай канферэнцыі "Купалаўская чытаніні".

З-за тэхнічнага збою электроннай пошты інфармацыя рассылаецца са спазненнем, таму тэрмін прыёму заявак прадоўжаны да 30 верасня.

З павагай,

Вучоны сакратар Дзяржаўнага літаратурнага музея Янкі Купалы Варонава Галіна.

80 гадоў з дня нараджэння Ўладзіміра Содаля

Ўладзімір Ільіч СОДАЛЬ (псеўданім: Ўладзімір Мормальскі) - беларускі літаратуразнавец, журналіст, даследчык, краязнавец.

Нарадзіўся 13 верасня 1937 года ў вёсцы Мормаль Жлобінскага раёна Гомельскай вобласці. Інвалід па зроку з дзяцінства. У 1961 годзе ажаніўся з Клараі Барысаўнай Караткевіч, меў сына і дачку.

Скончыў Менскі педагогічны інстытут (1963). Працаваў загадчыкам Мормальскага сельскага клуба, электрыкам Мурманскага караблемонтнага завода, скончыў брыгадныя курсы токараў, настаўнікам беларускай мовы і гісторыі Астрашыцкага дзіцячага сухотнага санаторыя, на-меснікам галоўнага рэдактара часопіса "Мастацтва Беларусі", рэдактарам навукова-папулярных і навучальных праграм. У 1967-2000 гадах працаваў на Беларускім тэлебачанні, у тым ліку быў рэдактарам асветніцкіх передач "Роднае слова" (1979-2000), "У кожнага была свая вайна".

Сябар Саюза беларускіх пісьменнікаў (1996), Саюза журналістаў Беларусі. Сябар Рэспубліканскай Рады "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны", рэдакціі газеты "Наша слова" і "Таварыства беларускай школы". Удзельнік Устаноўчых з'ездоў БНФ, ТБМ, адзін з падпісантаў ліста творчай інтэлігенцыі ў ЦК КПСС аб стане беларускай мовы ў рэспубліцы. Неадной-

чы быў затрыманы або збіты за свае палітычныя погляды. Выступаў супраць інтэграцыі Беларусі з Расіяй і расійскай агресіі ва Украіне.

Памёр 15 красавіка 2015 года ў Менску ў Першым клінічным шпіталі ад інфаркту. Пахаваны на могілках у Астрашыцкім гарадку каля маці.

Першыя свае апавяданні апублікаваў у 1955 годзе ў газете "Піянер Беларусі". Да-следаваў беларускую літаратуру і культуру XIX-XX ст., жыццё і творчы шлях В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Я. Купалы, М. Багдановіча, Ядвігіна Ш., Зоські Верас і інш. Аўтар кніг "Людзімі звацца" (1977), "Пуцявінамі сейбіта" (1982), "Кушлянскі кут", "Сцежкамі Мацея Бурачка" (абедзве 1990), "Жупранская старонка" (1992), "Тут бачу свой край" (1994), "Свіранскія крэскі" (1995), "Карпілаўка" (2001), "Умей слухаць" (2003), "Святы той куточак фальварак Свіраны" (2005), "Анекдоцік у роцік" (2008), "Блаславёныя Кушляны" (2009), "Народныя апавяданні" (2009). Складальнік альбомаў "Францішак Бенядзікт Багушэвіч" (1986), "Вінцэнт Якуб Дунін-Марцінкевіч" (1997). Укладальнік зборнікаў твораў Ф. Багушэвіча "Мая дудка"

(1987), "Каму дудка паслушна" (1990). Кніга "Волат з Мігайкі" (2007) прысвечана жыццю і дзейнасці Аляксандра Ўласава. Аўтар сцэнарыяў на-вучальных дыяфільмаў пра Ф. Багушэвіча, В. Дуніна-Марцінкевіча, К. Каліноўскага і інш.

За літаратурна-даслед-чую працу і змаганне за род-ную мову Камітэтам ушана-вання ганараваны ордэнам "Го-нар Айчыны" і імянным срэб-ным пярсёнкам з выявай гер-ба (27.11.1997) і адпаведнымі дыпломамі. Занесены ў книгу гонару "Рупліўцы твае, Беларусь".

Bikiniedya.

Праект

Парадак дня XIII з'езду ТБМ

29 кастрычніка 2017 г.

г. Менск

9:00-10:25 - рэгістрацыя дэлегатаў і гасцей.

10:30 - 17:00 - праца з'езду.

10:30-11:00 - выбары прэзідыму, падліковай камісіі, сакратарыяту З'езду, мандатнай камісіі, рэдакцыйнай камісіі, віншаванні гасцей.

11:00-12:10 - справа-здачны даклад старшыні ТБМ.

12:10-12:20 - справа-здачны даклад рэвізійнай камісіі.

12:20-12:25 - выступ кіраўніка мандатнай камісії.

12:25-14:00 - выбары новага кіраўніцтва ТБМ:

- старшыні, першага намесніка і намесніка;

- Рады ТБМ;

- рэвізійнай камісіі;

- ганаровага старшыні ТБМ.

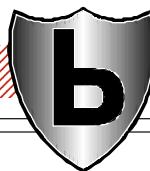
14:00-15:00 - абед.

14:40-15:00 - новая Рада ТБМ абрае сакратарыяту ТБМ (падчас абеду).

15:00-15:20 - зацвярджэнне рэдактара газеты "Наша слова" і складу рэдкалегіі газеты.

15:20-16:00 - прыняцце рэзоляцыі і заяў XIII з'езду ТБМ.

16:00-17:00 - выступы дэлегатаў з прапановамі па паляпшэнні дзейнасці ТБМ, наказы новому кіраўніцтву.

Беларуская мова - неад'емны чыннік беларускай незалежнай дзяржавы

На працягу ХХ ст. у Еўропе і свеце адбываліся важныя гістарычныя змены, якія і зараз, у пачатку ХХІ ст., маюць значны ўплыў на лёсі ўсіх ёўрапейцаў і асабліва жыхароў Цэнтральнай і Ўсходняй Еўропы.

Сто гадоў таму ў 1918 г. скончылася I Сусветная вайна, у выніку якой сканала некалькі вялізных імперый, і сярод іх: Германская, Аўстра-Венгерская, Турэцкая (Атаманская) і Расійская.

Тры апошнія з іх былі шматнацыянальнымі і шматмоўнымі, але моўная палітыка там была вельмі жорсткай. Адна дзяржаўная мова - руская, альбо турэцкая - і цацканне ўсіх іншых. Толькі ў Аўстра-Венгерской імперыі сітуацыя была крыху лепшай, бо там акрамя нямецкай мовы значную ролю адгырывала і венгерская, а таксама быў школы на польскай, украінскай і іншых мовах шматлікіх народоў гэтай дзяржавы.

Расійская імперыя нахват пасля рэвалюцыі 1905 г. праводзіла жорсткую русіфікацыйскую палітыку, асабліва ў сістэме адукацыі, дзе быў, у прыватнасці, забароненыя школы на беларускай мове, нягледзячы на дазвол існавання беларускіх газет і друкаванне кніг і іншай прадукцыі на беларускай мове.

Пасля лютайскай рэвалюцыі 1917 г. і аўгустынскіх ўверасніх іншых адукацыі, так і не было вырашанае, бо ўсе рускія лібералы і сацыялісты заставаліся на русіфікацыйскіх пазіцыях.

У той час на трыторыі Заходняй Беларусі, якую ў 1915 г. акупавалі войскі Германскай і Аўстра-Венгерской імперий, беларуская мова ўпэршыню пасля канца XVII ст. атрымала статус адной з афіцыйных моваў, і з 1916 г. было дазволена адкрыць беларускамоўныя школы і некалькі семінарый.

Тому невыпадкова і ўрад БНР у 1918 г. аўгустынскіх ўверасніх іншых адукацыі, так і не было вырашанае, бо ўсе рускія лібералы і сацыялісты заставаліся на русіфікацыйскіх пазіцыях.

Беларускія камуністы на чале з Цішкам Гартным (Жылуновічам) хацелі зрабіць беларускую мову дзяржаўнай і на трыторыі ССРБ, але гэтая дзяржава праіснавала толькі два месяцы і была пераўтворана ў ЛітBel, дзе беларуская і літоўская мовы практична не выкарыстоўваліся. Падчас савецка-польскай вайны (1919-1920 гг.) польскія ўлады масава зачынялі беларускія школы на трыторыі Заходняй Беларусі. Крыху пашанцавала Віленшчына, дзе ў каstryчніку 1920 г. была абвешчана марыянетка, але фармальная незалежная, рэспубліка Сярэдняя Літва, і дзе дзеянічала Віленская

гімназія на беларускай мове ды школы ў шэрагу вёсак.

У адроджанай у 1920 г. БССР, што складалася з шасці паветаў былой Менскай губерні, пытанне дзяржаўнасці беларускай мовы паўстало з новай сілай і было замацавана ў сакавіку 1921 г. у Рызе, дзе з новай Польшчай заключылі мір на ўмовах, што беларускія школы і гімназіі на тэрыторыі Польшчы будуць існаваць. У tym жа годзе ў Менску быў адкрыты нарэшце і ўніверсітэт.

У часы НЭПу, які таксама пачаўся з 1921 г., на тэрыторыі Расіі і іншых савецкіх рэспублік, што ў 1922 г. быў аб'яднаны ў ССРР, актыўна праводзілася палітыка "карэнізацыі" і развіцця моў і культур усіх народаў на тэрыторыі новай савецкай дзяржавы.

У 1927 г. БССР аўвясціла дзяржаўнымі мовамі чатыры: беларускую, польскую, рускую і ідзіш (упершыню ў свеце!). Але паколькі беларусаў было больш і яны быў адзінай карэннай "тытульнай" нацыяй, перавагу атрымала міністэрства беларускай мовы. Да 1929 г. большасць школ у БССР сталі беларускімі, на беларускую мову паступова перахадзілі і ВНУ. У той жа час у Польшчы пасля дзяржаўнага пэравароту 1926 г., калі да ўлады прыйшоў Юзаф Пілсудскі, да 1938 г. практична ўсе беларускія школы і гімназіі, за выключэннем Віленскай, быў зачынены, а таксама забаронілі ТБШ.

У 1929 г. пасля канчатковай канцэнтрацыі ўсёй улады ў ССРР у руках Сталіна палітыка НЭПу разам з "карэнізацыяй" і культурным адрэждэннем была згорнутая, пачалася адкрытая русіфікацыя і масавая рэпресія супраць усіх нацыянальных эліт, у тым ліку, і беларускай інтэлігэнцыі.

ВНУ ў БССР перайшло на рускую мову, беларускамоўных выкладчыкаў рэпресавалі, на іх месца прыслалі рускамоўных з розных куткоў ССРР. Аднак вясковыя школы і частковыя гарадскія засталіся беларускамоўныі. Тому школы на тэрыторыі Заходняй Беларусі пасля 17 верасня 1939 г. таксама пераўялі з польскай на беларускую мову навучання.

Пасля 1944-1945 г. тэрыторыя БССР пасля перадачы ПНР Беласточчыны скарацілася, а школы там, яшчэ не паспушы ўзялі польскім і толькі пазней, пасля 1956 г., у некаторых з іх дазволілі вывучаць беларускую мову як асобны предмет.

У пасляваеннай Беларусі пасля 1959 г. пачалася новая хвала русіфікацыі, калі гарадскія школы быўлі да 1961 г. гвалтам пераведзены на рускую мову, а ў БДУ нават студэнты філфака навучаліся толькі на рускай мове.

Але, дзякуючы беларускім пісьменнікам, якія ствара-

ралі магутную беларускамоўную літаратуру, якую масава перакладалі на рускую і іншую мовы, і вясковым школам, беларуская мова ў краіне не загінула і зноў адрадзілася як дзяржаўная ў студзені 1990 г. адпаведным законам. Статус адзінай дзяржаўнай беларускай мовы быў замацаваны і ў першай Канстытуцыі Беларусі 15 сакавіка 1994 г.

Аднак у 1995 г. сілы, якія хацелі паступова далучыць Беларусь да суседніх дзяржав, правілі рэферэндум аб наданні статусу дзяржаўнай і рускай мове быццам бы на правах яе поўнага раўнапраўя з беларускай.

Але, як і прадказваў перад рэферэндумам Народны павет Беларусі Ніл Гілевіч, ніякай роўнасці не сталася. Наадварот, змены, унесены ў 1998 г. у Закон "Аб мовах у Рэспубліцы Беларусь", дазваляючы грамадзянам Беларусі зусім і нідзе не карыстацца беларускай мовай, за невялікім выключэннем у пэўных выпадках.

Прайшло 20 год, вырасла новая пакаленне беларусаў, змянілася знешняя палітычнае сітуацыя, аднак беларускай мове не знікла і заняла сталія пазіцыі ў той сферы, дзе не маюць палітычнай сілы розныя русіфікатары - у інтэрнэце, дзе актыўна карыстаюцца дзвюма версіямі сучаснай беларускай мовы: "наркамаўкай", зацверджанай Законам 2008 г. і рознымі варыянтамі "тарашкевіцы", што грунтуюцца на правапісе, забароненым у БССР у 1933 г.

Вядома, за гэтыя 20 год беларуская мова фактычна стаціла свае пазіцыі ў ВНУ і штогод сістэмнай высіцніцца, дзякуючы вялікім намаганням бацькоў і структураў ТБМ, прынцыпова не адчыняюцца.

Таму, калі мы хочам пазбегнуць чарговай акупациі ці анексіі і не стаць чарговай ахвярай так званага "рускага міра", патрабуемы канкрэтныя змены ў адносінах да дзяржаўнай беларускай мовы. А менавіта, змены ў дзейнасці заканадаўства, дзяржаўныя экзамены на валоданне аднолькава добра абедзвюмі дзяржаўнымі мовамі для ўсіх дзяржаўных чыноўнікаў без выключэння, адкрыццё ўсіх каледжаў і ВНУ краіны беларускамоўных пльны і студэнцкіх груп, элітнага беларускамоўнага ўніверсітэта для падрыхтоўкі будучых кіруючых кадраў у незалежнай Рэспубліцы Беларусь.

Алег Трусаў,
старшыня ТБМ,
кандыдат гістарычных
наук.

Дэпутат Палаты прадстаўнікоў Нацыянальнага сходу Рэспублікі Беларусь Алена Анісім

Статус Полацка: рэальнасць і перспектывы

Выступ падчас навукова-практычнай канферэнцыі "Полацкія чытанні-2017" у День беларускага пісьменства ў Полацку 2 верасня 2017 г.

Набліжаецца свята 100-годдзя аднаўлення нашай дзяржаўнасці. Гэта значная падзея для Беларусі, як для ўсведамлення гістарычнага і перспектыўнага развіцця краіны, так і ў плане міжнароднага іміджу. Гэта добрая нагода асэнсаваць набыткі і наемецкі кірункі дзялішага ўмацавання і росквіту нашай краіны.

Мы гаворым пра аднаўленне, маючы на ўвазе, што пачатак беларускай дзяржаўнасці сягае ў глыбокую гісторыю. І першае дзяржаўнае ўтварэнне, пра якое мы маем бяспрэчны летапісны сведчанні, гэта Полацкае княства. Пра яго існаванне і дзейнасць даследавана і напісаны шмат, тым не менш, і сёння знаходзіцца і публікуючы новыя матэрыялы, якія дазваляюць сцвярджаць, што гэта княства амаль на сотню гадоў старэйша, чым лічылі дагэтуль.

Для нашай краіны таякі факты вельмі важныя, асабліва ў сённяшнім падзеях, калі мы стаім перад многімі выклікамі, якія ставяць пад пагрозу існаванне незалежнай Беларусі.

Адным з важных элементаў любой дзяржавы з'яўляецца яе сталіца. На ўсім працягу гісторыі беларускія землі ўваходзілі ў склад розных дзяржаўных утварэнняў, што адбівалася і на тых паселішчах, якія выконвалі ролю сталічных гарадоў. Так, прынята лічыць, што мы маем ў Беларусі 5 гарадоў, якія ў розны час выконвалі (ці прэтэндавалі) гэту функцыю: Полацк, Наваградак, Гародня, Магілёў і Менск. Кожнае з гэтых месцаў мае сваю гісторыю і на сённяшні дзень - розны статус. Горад Менск наўбыў свой сталічны статус не так даўно, ператварыўшыся з невялікага губернскага места пачатку ХХ ст. у горад єўрапейскага выглядзу і ўзроўню. Гародня і Магілёў умацаваліся як абласныя цэнтры, Наваградак, засведчыўшы свой сталічны статус у дзёння часы, развіўся да ваяводскага цэнтра ў міжваенны Польшчы і не змог паднімца пакуль вышэй, чым раённы цэнтр у Беларусі.

А вось роля Полацка ў гісторыі развіцця нашай дзяржаўнасці і, асабліва яго гісторыі і значнасці.

У X-XIII стагоддзях Полацк быў цэнтрам Полацкага княства. У 1307 годзе горад увайшоў у склад Вялікага Княства Літоўскага.

У 1498 годзе Полацк атрымаў права на самакіраванне - Магдэбургскае права.

У 1504-1772 гг. горад быў цэнтрам Полацкага ваяводства ВКЛ.

Пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай правабярэжнай часткі Полацка 25 ліпеня 1772 года ўвайшоў у склад

Расійскай імперыі. Левабярэжная частка перайшла ў склад Расійскай імперыі пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай у 1792 годзе.

Да 1776 г. горад знаходзіўся ў Пскоўскай губерні. З 24 жніўня 1776 года Полацк быў адміністрацыйным цэнтрам Полацкай губерні, а з 12 траўня 1778 года - Полацкага намесніцтва.

У 1839 годзе ў Полацку адбываўся царкоўны сабор, на якім грэка-каталикі (уніяцкі) царква Расійскай імперыі была ліквідавана для поўнага падпарадкавання Рускай праваслаўнай царкве. Ад гэтага часу старадаўня беларуская сталіца ператварылася ў звычайны ўезны горад Расійскай імперыі.

З 1924 года Полацк знаходзіўся ў складзе БССР. 15 жніўня 1924 года быў утвораны Полацкі раён.

З 20 верасня 1944 па 8 студзеня 1954 г. Полацк меў статус адміністрацыйнага цэнтра Полацкай вобласці ў складзе БССР.

У 1954 г. Полацкая вобласць, якую прайснавала 10 гадоў, увайшла ў склад Віцебскай вобласці.

7 чэрвеня 1958 года быў убіты калок першай палацкі, і пачаў сваё жыццё Наваполацк. Гэта падзея і развіццё горада нафтахімікаў значна пашырываўся на далейшы лёс г. Полацка, які, тым не менш, да 2013 г. меў статус горада абласнога падпарадкавання.

14 студзеня 2013 года ўказам презідэнта Рэспублікі Беларусь за нумарам 27 "Аб аўтэнтычнай історыі і гісторыі і значнасці" Полацк быў пазабудзены статуса горада абласнога падпарадкавання. Грамадскасць Беларусі ўспрыняла гэта ражэнне, як і самі палачане, без асаблівай радасці.

Згодна з гэтым ражэннем, на сённяшні дзень Полацк з'яўляецца раённым цэнтрам, што, на нашу думку, не адпавядае яго ролі ў сучасным і тым больш гістарычным развіцці. Жыхары гэтага ў многім знаваўца беларускага места не пагаджаюцца з такім статусам і выказваюць жаданне змяніць гэту сітуацыю. Наконт будучыні гэтага найстараадайнейшага

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

199. Валатко (Дзмітрый) - вытвор з фармантам -ко ад антрапоніма *Волат* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Волат-ко* - *Валатко*. ФП: *волат* ('асілак, велікан') - *Волат* (мянушка, потым прозвішча) - *Валатко*.

200. Валашчук (Васіль) - вытвор з суфіксам -чук ад антрапоніма *Валах* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Валах(x/i)-чук*. ФП: *валах* ('той, хто каstryруе (пакладае)') - *Валах* (мянушка, потым прозвішча) - *Валашчук*.

201. Валдайцаў (Дзяніс) - вытвор з прыналежным суфіксам -аў ад антрапоніма *Валдаец* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Валдаец-аў* - *Валдайцаў*. ФП: *Валдай* (тапонім) - *Валдаец* ('жыхар Валдая') - *Валдайцаў*.

202. Валковіч (Ірына) - вытвор з акцэнтаваным суфіксам -оўіч ад антрапоніма *Волк* (рус.) і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Валк-оўіч*. ФП: *волк* (апелятыў, белар. *воўк*) - *Волк* (мянушка, потым прозвішча) - *Валковіч*. Форму *Валковіч* можна кваліфікаваць як вынік адмежавання ад апелятыва.

203. Валовая (Таццяна) - форма жан. роду ад *Валовы* - семантычны вытвор ад апелятыва *валовы* 'які мае адносіны да вала', 'такі, як у вала', а *валовыя* вочы - 'вялікія, лупатыя, невыразныя'.

204. Валовіч (Астафій) - вытвор з суфіксам бацькаймення -оўіч ад антрапоніма *Вол* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Вол-авіч* - *Валовіч*. ФП: *вол* ('кастрыраваны самец буйнай рагатай жывёлы') - *Вол* (мянушка, потым прозвішча) - *Валовіч*.

205. Валошчык (Мікола) - вытвор з суфіксам -чык ад антрапоніма *Валошык* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Валошч(к/ч)-ык*. ФП: *валошык* ('травяністая расліна сямейства складанакветных, якая расце ў жыце і іншых злаках і цвіце сінімі кветкамі; васілек') - *Валошык*. Або вытвор ад *валах* (ст. бел. 'конь' (Нас.)), батан. назва некалькіх раслін (Даль), 'парсюк' (Дабр.), 'пакладаны баран', 'той, хто пакладае' (Грынч.); - ад *валашыць*'пакладаць' (Нас.) - *Валах* (мянушка, потым прозвішча) - *Валошык* (для адмежавання ад апелятыва (*валах*)).

206. Валчанкоў (Аляксандар) - вытвор з прыналежным суфіксам -оў ад антрапоніма *Валчанок* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Валчан-оў*. ФП: *волчонок* (рус. 'малады воўк, ваўчаня') - *Волчонак* (мянушка, потым прозвішча) - *Валчанкоў* (<Волченков).

207. Валюшыцкі (Віктар) - вытвор з фармантам -ыцкі ад тапоніма *Валюш* / *Валюшня* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Валюш-ыцкі*. ФП: *валюш* і *валюшня* ('майстэрня, у якой валаць сукно, шэрсы') - *Валюш* (тапонім) - *Валюшыцкі*.

208. Вангін (Андрэй) - вытвор з прыналежным суфіксам -ін ад антрапоніма *Ванга* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Ван-ін*. ФП: *Ванга* (імя) - *Ванга* (прозвішча) - *Вангін*.

209. Ванькевіч (Наталля) - вытвор з суфіксам бацькаймення -евіч ад антрапоніма *Ванька* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Ваньк-евіч*. ФП: *Іван* (імя -ст.-яўр. іоханан 'Бог мілую') - *Ваня*, *Ванька* (разм. да *Іван*) - *Ванька* (празванне, потым прозвішча) - *Ванькевіч*.

210. Ванюкевіч (Яраслава) - вытвор з суфіксам бацькаймення -евіч ад антрапоніма *Ванюк* і значэннем

Прозвішчы Беларусі Новая серыя

Павел Сияко

таванае ў друку ў 1591 г.), які набыў ролю прозвішча (праз ступень празвання).

221. Варанец (Віктар) - семантычны вытвор ад апелятыва *варанец* 'ядавітая травяністая расліна сямейства лісціковых з чырвонымі ці чорнымі ягадамі'. Або ад тапоніма *Вароны* з націскным суфіксам -ец і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Варонец* - *Варанец*. Ці ад антрапоніма *Варона* / *Воран* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Варон-ец* / *Воранец* - *Варанец*.

222. Варашчук (Юрась) - другасная форма, першасная *Івашчук*, вытвор з суфіксам -ук ад антрапоніма *Івашка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Іващ(к/ч)-ук*. ФП: *Іван* (імя ст.-яўр. 'Бог мілую') - *Іваш* (гутарк. форма) *Івашка* (пам.-ласк.) - *Івашчук*. Намінант выступаў на Еўрабачанні пад найменнем *Тэа* / *Тэо*, якое ад грэц. *Theos* - 'Бог'.

223. Вежавец (Альфрэд) - трансфармаваны пад мужчынскі род антрапоніма *Вежавіца* (з фінальнай часткай -ец на месцы -іца). Або вытвор з суфіксам -ец ад антрапоніма *Вежава* і значэннем 'народзінец, жыхар названага паселішча': *Вежав-ец*.

224. Вежавіца (Антаніна) - семантычны вытвор ад апелятыва *вежавіца* 'аднагадовая травяністая расліна сямейства крыжакветных з дробнымі жаўтаватымі кветкамі і стручковымі пладамі'.

225. Века (Ала) - семантычны вытвор ад апелятыва *века* 'верхняя частка, якая служыць пакрыццём якой-н. пасудзіны, скрынкі, каробкі і пад'.

226. Венгуроў (Павел) - вытвор з прыналежным суфіксам -аў ад антрапоніма *Венгур* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Венгур-аў*. ФП: *венгур* (-венгер, мн. *венгры*): 'народ, які складае асноўнае населеніцтва Венгры' або *венгер* 'канавал' рэг.) - *Венгур* (мянушка) - *Венгуроў* (прозвішча) - *Венгуроў*. Форма з галоснай 'у' замест 'e' дзеля адмежавання ад апелятыва.

227. Верашчагін (Леанід) - другасная форма, першасная *Вера-ічакін* - вытвор з прыналежным суфіксам -ін ад антрапоніма *Вера-ічака* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Вера-ічак-ін*. ФП: *верашчака* ('рэдкая мучная страва з мясам, каўбасой і рознымі прыправамі') - *Вера-ічака* (мянушка, потым прозвішча) - *Вера-ічакін* - *Вера-ічагін*.

228. Верашчака (Надзея) - семантычны вытвор ад апелятыва *верашчака* 'рэдкая мучная страва з мясам, каўбасой і рознымі прыправамі'.

229. Весілюха (Марына) - семантычны вытвор ад апелятыва *весілюха* 'жанчына з вясёлым норавам; ахвотніца павесяліцца'.

230. Віславух (Кацярына) - семантычны вытвор ад апелятыва *вісла-ух* 'віславухая жывая істота (свойская - сабака, кот)', перан. 'чалавек з вялікім, абвіслымі вушамі'. ФП: *віславуха* - *віславіху* - *віславух* - *Віславух* (мянушка) - *Віславух*.

231. Вішкароў (Барыс) - вытвор з прыналежным суфіксам -оў ад антрапоніма *Вішкар* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Вішкар-оў*. ФП: *вішка* ('вяха, тычка') - *Вішкар* (бларускай мовы Ф. Піскунова) - *Вішкар* ('той, хто ставіць вяхі, тычкі', суф. -ар) - *Вішкар* (мянушка) - *Вішкар* (прозвішча) - *Вішкароў*.

232. Вішнеўская (Іна) - вытвор з фармантам -ская ад тапоніма *Вішнеўка* і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Вішнеў(к)-ская*. ФП: *вішня* ('садова-ягаднае дрэва сямейства ружакветных з цёмна-чырвонымі костачкамі пладамі') - *вішнеўка* ('зараснік

вішнёўки' або *вішнеўка* ('зараснікі').

233. Вішнёўка (Аляксандар) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Выдры*, *Выдрыкі* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Выдры-скі* - *Выдрыўкі* (*Выдрыкі* - *Выдрыўкі*).

234. Вырвіч (Пранціш) - вытвор з суфіксам -иц ад антрапоніма *Вырва* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Вырв-иц*. ФП: *вырваци* ('рэзкім рухам, рыўком выдаліць, дастваць, узяць') - *Вырва* ('той, хто вырывае' - нульсуфіксае ўтварэнне) - *Вырва* (мянушка) - *Вырвіч* (прозвішча) - *Вырвіч*.

235. Вяроцкі (Аляксандар) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Вяроць* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Вяроц-скі* - *Вяроцькі*.

236. Гаварухін (Станіслаў) - вытвор з прыналежным суфіксам -ін ад антрапоніма *Гаваруха* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Гаварух-ін*. ФП: *гаваруха* (жан. да *гаварун* 'гаваркі чалавек') - *Гавар-уха* - *Гаваруха* (мянушка) - *Гаварухін*.

237. Гаеўскі (Андрэй) - вытвор з фармантам -эўскі ад тапоніма *Гай* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Гай-эўскі*. ФП: *гай* ('невялікі лес, пераважна лісцёвы, дуброва') - *Гай* (тапонім) - *Гаёўскі*.

238. Гайдаш (Міхайл) - семантычны вытвор ад апелятыва *гайдаш* 'табуншчык' (пастух статка коней, аленяў і пад').

239. Гайко (Андрэй) - форма ад імя *Гай* (<греч. 'народжаны зямлён') з далучэннем фармента -ко: *Гайко* (з 1540 г.). Або як другасная форма - ад першасной *гаёк* ('невялікі гай') - *Гаёк* на ўзор *браток* > *братко*.

240. Галаваты (Іван) - семантычны вытвор ад апелятыва *галаваты* 'з вялікай галавой', 'галаваці', 'разумны, здольны глыбока мысліць'; *параўн.* *чуб-аты*.

241. Галавацкая (Святлана) - вытвор з фармантам -кая (-ская) ад тапоніма *Галавачы* і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Галавач-ская* - *Галавацкая*. ФП: *галавач* ('прэнаводна рыва сямейства карпавых з тоўстай і шырокай галавой', *галавень*) - *Галавач* (мянушка, потым прозвішча) - *Галавацкі* (тапонім з прозвішчамі *Галавац*) - *Галавацкая*.

242. Галавацкі (Ігнат) - вытвор з суфіксам -ука ад антрапоніма *Галаваты*. ФП: *галаваты* ('з вялікай галавой', 'разумны, здольны глыбока мысліць'; *галавацты*) - *Галаваты* (мянушка, потым прозвішча) - *Галавацкі*.

243. Галагуцкі (Антон) - семантычны вытвор ад апелятыва *гала-гук* 'галандскі' (пра пароду курэй).

244. Галенчанка (Георг) - вытвор з фармантам -анка ад антрапоніма *Галёнка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Галёнч(к/ч)-анка* - *Галенчанка*. ФП: *галёнка* ('частка нагі ад калена да ступні') - *Галёнка* (мянушка, потым прозвішча) - *Галенчанка* - *Галенчанка*.

245. Галец (Вольга) - семантычны вытвор ад апелятыва *галец* 'невялікай рачной рыбка сямейства карпавых', 'марская рыба сямейства ласасевых'.

246. Галіч (Аляксей) - семантычны вытвор ад апелятыва *галіч* (частцы *галічанін*) - *Галіч*. Або вытвор з суфіксам бацькаймення -іч ад антрапоніма *Гала* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Гал-іч*. ФП: *гала* ('гола месца, чистая прастора') - *Гала* (мянушка, потым прозвішча) - *Галіч*.

</div

"ЖЫЎ Я, НЕ СХІЛГУШЫ ГАЛАВУ..."

Да 100-годдзя Пімена Панчанкі

Спойнілася 100 гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, ганаровага акадэміка НАН Беларусі Пімена Панчанкі.

Пімен Панчанка - адзін з буйнейшых беларускіх паэтаў XX ст. Яго творчасць прасякнута гарачлівымі мастакоўскімі шуканнямі, ненатолькімі эмоцыямі і страсцямі, імкненнем да высокіх ідэалаў і сумненнямі ў іх, адчуваючым шматталосся жыцця і яго вострых супяречнасцей. Пра Панчанку смела можна сказаць, што ён - сын сваёй эпохі і адначасова яе апанент.

На працягу свайго жыцця паэт быў у неадназначных адносінах з дзяржаўнай уладай, але меў пачаснае званне Народнага паэта Беларусі (1973), з'яўляўся Ганаровым членам АН Беларусі (1994), лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР (1981, за кнігу вершаў "Где ночует жаворонок?"), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Я. Купалы (1968, за зборнік вершаў "Пры свяtle маланаў"), Літаратурнай прэміі імя Я. Купалы (1959, за пам'ю "Патрыятычная песня").

У першых вершах цяжка пазнаць будучага наўрымслівага, палемічнага, філасофска-публістычнага П. Панчанку, якім ён стаў пазней. Паэт не выходзіць за межы традыцыйнай паэтыкі. Аднак ужо ў некаторых даваенных рэчах ("Пра смерць", "Беластоцкія вітыны" і інш.) ён быццам бы хocha пашырыць абсягі маналагічнасці, шукае шляхі да поліфанічнасці стылю, што мог бы зблізіць з жыццём і яго супяречнасцямі, з разнымі пунктамі гледжання.

У суровыя гады Вялікай Айчыннай вайны слова Панчанкі дасягнула высокага грамадзянскага ўздыму і лірчнай праніклівасці. У яго перажываннях арганічна спалучыліся любоў і нянявісць. Літаратурная прадукцыя паэта-франтавіка вельмі разнастайная: публістычныя і сатырычныя вершы, фельтоны, востра-надзейныя артыкулы, нарысы. Многія з яго ваенных вершаў распаўсюджваліся на часова акупаванай ворагам Беларусі як лістоўкі. Іх і цяпер можна сустрэць у музеях Вялікай Айчыннай вайны. П. Панчанку давялося ваяваць на чатырох фронтах: Заходнім, Бранскім, Калінінскім, Паўночна-Заходнім, а Дзень Перамогі сустрэцаць ажно ў Іране, куды ён нечакана трапіў разам са штабам арміі і рэдакцыяй франтавой газеты, у якой служыў, на пачатку 1944 г. Усё гэта яскрава адлюстравана ў яго творчасці.

Пасляваенная паэзія П. Панчанкі вельмі разнастайная з тэматычнага боку: ён устаўляе стваральную дзеянасць савецкага народа, барацьбу за мір, выкryвае падпальщыкі новай вайны, імкненці паказаць шматгранны вобраз Радзімы. У

Нарадзіўся П. Панчанка 23 жніўня 1917 года ў Таліне ў сям'і работчага. У 1934-м закончыў педагогічныя курсы ў Бабруйску, пасля філалагічны факультэт Менскага настаўніцкага інстытута (1939). Прымаў удзел у паходзе Савецкай Арміі ў Заходнюю Беларусь. Працаўшы настаўнікам, у рэдакцыях часопіса "Вожык", газеты "Літаратура і мастацтва", галоўным рэдактаром часопіса "Советская Отчизна" (член "Нёман", 1954-1958), "Маладосьць" (1958 - 1966), сакратаром прафзяўнага саюза БССР (1966 - 1971). У складзе делегації БССР у 1958 годзе прымаў удзел у работе XIII сесіі Генеральнай Асамблеі ААН. Выбіраўся дэпутатам Вярхоўнага Савета БССР (1957-1967), (1971-1975). Памёр 2 красавіка 1995 г.

Панчанкі адна за другой выходзяць кнігі "Прысяга" (1949), "За шчасце, за мір!" (1950). Не жадаючы адстаць ад імклівага дня, паэт даволі аператыўна адгукаваўся на разныя даты, юбілеі, але, імкнучыся адлюстраваць з'явы рчаіннасці, не заўсёды мог улавіць глыбінную, шматгранную сувязь часу і чалавека, знайсці тое, што звязвае справу чалавека з яго душэўным самаадчуваннем, слова з учынкам, "грамадзянскае" з "маральным", "інтывіным". Тым не менш, у цэльым яго пазія шмат у якіх момантах разышлася з праудай жыцця і з тым "чалавечым вымярэннем", якое складае яго гуманістычную сутнасць. У многіх вершах аўтар выдаваў жаданне за рэальнае.

Сярэдзіна 1950-х гг. адзначана спрабай дэмакратычнага абнаўлення грамадства. Але ідэалагічна ангажаванасць і вера ў камунізм не пахінулася. Ленінскі ідэі ў тагачаснай творчасці Панчанкі былі спалучаны з традыцыйнымі каштоўнасцямі народнага быцця, і гэту спалучанасць ён выскакае цаніў і правяраў ёю разальны змест грамадскага жыцця. Паўставала аднак неадчэпнае пытанне: хто ж вінаваты ў памылках і недахопах, у парушэннях так званай рэвалюцыйнай законнасці? Ён і тады, і пазней быў упэўнены, што ёсць сапраўдныя савецкія людзі, а побач "мноства абывацеяў, эдзірцаў, якія дбаюць толькі аб чынах, пасадах, грошах, машинах, дачах, уладзе ды салодкім жыцці..."

У 1960-х мастацкі свет паэта набывае плюралістычнасць, якой яму раней не ставала, - шматколернасць, своеасаблівы паліфанізм, шматсанавасць. Па прычыне гэтай плюралістычнасці не ёсё, што выходзіла з-пад пяра, адразу трапляла ў друк. Яго тагачасная пазія становіцца ўсё больш спавядальнай і аналі-

тычнай. Філасофічнасць прыйшла да Панчанкі з узростам - у 1967 г. ён адзначаў сваё пяцідзесяцігоддзе. Яго радок становіцца больш і больш удумлівы: у вершах адбіваўся роздум над сэнсам жыцця і часам.

З біографіі творцы вядома, што яго дзяяцінства праішло на мілай сэрцы Бягомльшчыне, на лясным улонні. Адсюль бярэ выток вобраз "свайя баравіны", які ўзнікае ў яго пазіі ў 1970-я гг. Пасля дзесяткі твораў аб "малой радзіме" і дзяяцінстве вершы Панчанкі захапляюць чытача новым пунктом гледжання, свежым паваротам тэмы, выклікаюць нечаканыя асацыяцыі. Перамога над прыродай, на думку паэта, вядзе да адмаўлення жыцця, паэзіі, да іх знішчэння. Тэму гарманічнасці чалавека і прыроды, перадолення адчужданасці ён развівае на многіх старонках сваіх пастычных кніг 70 - 80-х гг. і ў дзённіковых запісах.

Творчая эвалюцыя Панчанкі - прыклад таго, як разам з часам развівалася творчая самастойнасць мастака, як ён усё глыбей авалодваў думкай пра неабходнасць сувязі ідэала з жыццём прагрэсу, з гуманізмам.

Што аднак не здраджае паэту - гэта любоў да жыцця за ўсіх яго праявах, да роднай прыроды і побыту. Адметнымі пастычнымі з'явамі пачатку 1980-х гг. у гэтым сэнсе сталі зборнікі "Маўклівія малітва" (1981), "Сіні ранак" (1984), у якіх ён падвойвае і патройвае свае намаганні прарваша праз насленінні ілжывасці, хлусні, казёнішчыны, спажывецтва, прыстасавальніцтва і зноў дзялчыніца да першаснай і ўстойлівой чалавечай прыроды.

Знешне яго вершаваныя формы выглядаюць традыцыйна, але гэта толькі на першы погляд. Асаблівасці мастацкай формы строга паднача-

лены змястоўнымі задачамі. Лірычнае дзеянне падкрэсліваеца і ўзмацняеца сродкамі гнуткай, выразнай і надзвычай актыўнай паэтыкі. Незвычайная моўная экспрэсіўнасць выклікана дынамікай думкі і эмоций, ледзь улоўнымі імгненнымі пераходамі аднаго паэту ў другое, глыбокім лірызмам. Пейзаж з уласцівымі для яго дзяялімі дае адчуванне бязмежнасці жыцця, якое далёка выходзіць за рамкі вершаванага тэксту. Характэрная паэту ўнутраная палемічнасць у гэты час нечым аддалена напомніла Дастаўскага.

З сярэдзіны 1980-х гг. паётся перыяд перабудовы. Кнігі Панчанкі напаў-

няюцца галасамі самога жыцця, да бясконцасці, як аказваецца, шматстайнага, складанага і зменлівага. Да перабудовы паэт паставіўся, як нам здаецца, шчыры, але, як гэта здаралася з ім часам і раней, надта паспешліва.

З апошніх кніг П. Панчанкі варта адзначыць "Высокі бераг" (1993) і "Зямля ў мяне адна" (1996). У іх таксама бурліць дух эпохі. На старонках гэтых кніг створаны тыповыя образы настрояў, перажыванняў, якія ўрэшце і выяўляюць светаўспрыманне і светаадчуванне сучасніка. Паэт як бы расццупляў слова і выпусціў іх на волю, з жахам зразумеўшы, што свет заблытаўся, што ўсе ідэі перажываюць дэвальвацыю. Але адна ідэя не адпускала яго да канца жыцця. Гэта - ідэя нацыянальнага адраджэння, якая стукалася ў пазію Панчанкі многімі тэмамі і матывамі яго творчасці, у тым ліку і тэмай духоўнай экалогіі, абароны і захавання роднай мовы і культуры.

Надыходзіла старасць, жыццё наўмольна набіжалася да сваёй "апошняй вярсты", і такая перспектыва аптымізму не дабаўляла. Аднак сум вынікаў не толькі з прадчування "апошняй вярсты" - была яшчэ і другая крыніца для мінорнага настрою. У абліччы свабоды ён убачыў не толькі жыццядбайніцу, шматабяцальную рысу, але і жорсткасць, усёдазволенасць.

Спадчына, якую пакінуў пасля сябе П. Панчанка, нераўнадзінная ў ідэйна-мастакскіх адносінах. Нешта ўжо сёняння ўспрымаецца як дакумент свайго часу, аднак большасць з твораў застаненца каштоўным духоўна-эстэтычным набыткам для будучых пакаленняў - людзей ХХІ стагоддзя.

Уладзімір Гніламедаў, акаадэмік НАН Беларусі. Мікола Мікуліч, канд. філалагічных навук.

Святкаванні ў Полацку

Вялікая колькасць беларусаў рознага ўзросту змагаюцца асэнсаваць велич асветніцкага подзвігу Францішка Скарыны праз удзел у Днях беларускага пісьменства і друку ў Полацку 2-3 верасня.

Па ўсім горадзе праішло шмат літаратурных, музичных, мастацкіх, і тэатральных мерапрыемстваў, прысвечаных гісторыі Полацка, жыццю Ф. Скарыны і Е. Полацкай. Турystычныя группы з розных гарадоў краіны прыбылі ў Полацк.

Адну з такіх груп ўзначаліў гісторык і экспкурсавод Іван Сацукевіч. Разам з ім вандрунікі наведалі Сафійскі сабор, агледзелі найноўшы помнік "Полацк - калыска беларускай дзяржаўнасці", помнік самому Скарыну, а таксама пісьменніку, багаслову, кнігавыдачу Сімёну Полацкаму, літары "Ү" і памятнаму знаку геаграфічнага цэнтра Еўропы, першай жанчыне-святой усходніх славян Еўфрацінні Полацкай, легендарнаму полацкаму князю Усяславу Чарадзею, а таксама героям вайны 1812 года, наведалі Полацкі музей беларускага кнігадрукавання.

На пытанне, чым для яго быў адметны год 500-годдзя айчыннага кнігадрукавання,

рык Іван Сацукевіч адказаў:

- Мы правялі безліч вандровак па Беларусі. Мяне вельмі ўсцешвае сёлетнія вялікай рэкламнай і выдавецкай кампаніяй, прысвечанай Францішку Скарыну. Яна, безумоўна, паслужыла ўздыму патрыятызму. Дзень беларускага пісьменства і друку ў Полацку - кульмінацыйная падзея юбілейнага года. Такая вялізарная ўвага да вычыну Скарыны наўсталася ў 1990 годзе. Думаю, што імем Скарыны яшчэ будзе называныя многія геаграфічныя аб'екты ў нашай краіне. У Полацку ўжо дзесяць гадоў тады, калі ў межах праекту "У пошуках стражана" дэманстравалі ўсім ахвотным старажытную тэхніку кнігадрукавання. Супрацоўнікі музея кнігадрукавання на працягу некалькіх дзён праводзілі экспкурсіі для студэнтаў і школьнікаў дэманструючы скрынайскую "Малую падарожную кніжку" з калекцыі Белгазпромбанка і іншыя каштоўныя рагітэты.

Эла Дзвінская, фота аўтара і Радыё Рацыя.

1. Гісторык Іван Сацукевіч;
2. Паэт Алесь Раткевіч у вобразе першадрукара;
3. "Наша слова" ў Полацку.

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

РАЗДЗЕЛ XVIII. ВКЛ У XIV-XV стст.

1. Уладаранне Гедыміна.
2. ВКЛ у часы Альгерда і Кейстута.
3. Вялікі князь Вітаўт і яго княжанне.
4. ВКЛ пад уладай Казіміра Ягелончыка.

1. Уладаранне Гедыміна (1316-1341)

У часы Гедыміна ў ВКЛ увайшлі беларускія землі аж да Дняпра, прычым мірным шляхам, праз дынастычныя саюзы. Гэта быў: Віцебскае княства (1320 г.), Менскае (1326 г.), а пазней Тураўскае і Пінскае. Актыўныя ваенныя дзеянні Гедымін вёў на заходзе з крыжакамі. Напачатку княжання Гедыміна сталіцай ВКЛ заставаўся Наваградак.

На працягу XIII і ў пачатку XIV стст. Наваградак заставаўся сталіцай ВКЛ яшчэ і таму, што ён не толькі асацыяваўся з вялікакняжацкай уладай, але і быў абраны рэзідэнцыяй для літоўскага мітрапаліта Канстанцінопальскай праваслаўнай царквы, суфраганамі якога сталі тураўскі і полацкі епіскапы.

На 1323 г. у ВКЛ існавалі толькі тры каталіцкія храмы - з іх два ў Вільні і адзін у Наваградку. Пасля стварэння ў 1316 г. Літоўскай мітрополіі Наваградак на два стагоддзі становіцца царкоўна-рэлігійным цэнтрам ВКЛ. Праваслаўны храм, асабліва ў часы Альгерда, мог быць і ў Крэве, дзе жыло шмат славянскага насельніцтва.

Магчыма, праваслаўная капліца магла існаваць і ў Крэўскім замку гэтаксама, як і ў Лідскім.

Пра ролю Наваградка ў XIV ст. сведчыць таксама пабудова на тэрыторыі Наваградскага замка мураванага палаца і праваслаўнай царквы. Некаторыя археолагі лічаць, што царква была пабудавана ў першай палове XIV ст., а двухпавярховы палац - у сярэдзіне ці другой палове XIV ст. Не выключана, што ініцыятарам гэтага будаўніцтва быў вялікі князь Альгерд, які спрыяў пашырэнню праваслаўя на тэрыторыі ВКЛ. Магчыма, што пасля пераносу сталіцы ВКЛ Гедымінам у 1323 г. у Вільню, Наваградак яшчэ доўга заставаўся другім сталічным горадам ВКЛ.

Даследчыкі называюць Вільню "старым крэўскім горадам", які ўзнік у XI-XII стст. Мікола Ермаловіч лічыў, што віленскі ўдзел Полацкага княства быў створаны на пачатку XII ст. Першым віленскім князем ён называе *Давіла* (магчыма, *Давіда*) і ад яго выводзіць радавод князёў ВКЛ *Гердзеня*, Віценя і Гедыміна.

Гісторык-даследчык ВКЛ Аляксандар Краўцэвіч лічыць, што перанос сталіцы ў Вільню быў стратэгічным разлікам Гедыміна, (бо адсюль было больш зручна кіраваць найважнейшым заходнім вектаром замежнай палітыкі ВКЛ).

На бытой Крэўскай гарады Гедымін будзе *Верхні* мураваны замак. У 1321 г. у Вільні быў касцёл дамініканцаў і францысканцаў, а таксама праваслаўная *Міхайлаўская* царква. Было тут і язычніцкая

Вялікі князь Гедымін (малюнак 1831 г.)

капічча, побач са святынёй дубам (недалёка ад сённяшняй Вострай Брамы).

Гедымін таксама звярнуў сваю ўвагу на старожытнае паселішча Трокі (цяпер Тракай), якое знаходзіцца недалёка ад Вільні. Тут на беразе возера Гальве ён будзе мураваны замак, які стаў адной і вялікакняжацкіх рэзідэнций.

У другай палове XIV ст. тут ужо быў горад Старыя Трокі. Яшчэ адзін вялікі замак на два стагоддзі становіцца цэнтрам ВКЛ. Праваслаўную працавала

даваць у Лідзе (за 90 км ад Вільні) побач са старожытным славянскім паселішчам XI-XIII стст.

Дзякуючы Гедыміну на мяжы з Ордэнам узімлю лінія мураваных гатычных замкаў Трокі - Вільня - Меднікі - Крэва - Ліда - Наваградак. Вялікую ролю ў змаганні з крыжакамі адыграў сваік Гедыміна налакаводзец *Давід Гарадзенскі* (1283-1326). Атрада Давіда не толькі адбіваў крыжацкія напады, але і рабіў глыбокія рэйды на варожую тэрыторыю. Падчас аднаго з такіх паходаў у нямецкую зямлю Брандэнбург у 1326 г. ён быў па-здрадніцку забіты мазавецкім рыцарам (паход адбыўся разам з войскам мазавецкага князя), падкупленым крыжакамі. Паводле беларускага падання, героя прывезлі на радзіму і ўрачыста пахавалі каля Каложскай царквы ў Гародні. Сам Гедымін таксама загінуў бai з крыжакамі ў 1341 г. У часы Гедыміна стара беларуская мова і культура канчатковая запанавалі ў ВКЛ. Па-беларуску працавала дзяржаўная канцылярыя, суды

і іншыя дзяржаўныя ўстановы. Таму невыпадкова гісторыкі называюць ВКЛ "Беларуска-літоўскім гаспадарствам".

2. ВКЛ у часы Альгерда і Кейстута

Сваім пераемнікам Гедымін прызначыў аднаго з малодых сыноў *Яўнуція*, але таго ў 1345 г. пазбавілі ўлады старэйшыя браты Альгерд і Кейстут. Фармальна вялікім князем стаў Альгерд (1345-1377), але фактычна ў краіне склалася двоеўладдзе. Альгерд кіраваў усходніяй часткай дзяржавы са сталіцай у Вільні, а Кейстут - заходніяй, з рэзідэнцыяй у Троках, дзе Кейстут збудаваў сабе новы замак на востраве пасярод возера Гальве. Тут стварылася новая паселішча Новыя Трокі. Замак Гедыміна ў Старых Троках быў разбураны ў 1391 г.

Пасля таго як уладу ў ВКЛ падзялілі паміж сабою сыны Гедыміна Кейстут і Альгерд, у ВКЛ, несумненна, існавала некалькі вялікакняжацкіх рэзідэнцый. У Кейстута гэта быў Трокі і Наваградак, у Альгерда - Крэва (яго вялікакняжацкі дамен) і Віцебск.

Дзякуючы Альгерду Крэўскі замак з адмысловай Княжацкай вежай, аздобленай фрэскавым роспісам, стаў адным з самых прастаўнічых у ВКЛ - і таму сын Альгерда Ягайла выбраў для падпісання ўніі з Польшчай не Вільню, якую магла спачуваць яго ворагу Кейстуту, а менавіта Крэва, дамен яго бацькі Альгерда і яго спадчынны замак. Менавіта Альгерд зрабіў Крэўскі замак сваёй рэзідэнцыяй і, магчыма, істотна яго перабудаваў. Другой яго рэзідэнцыяй стаў пасля шлюбу з Віцебскай княгінёй горад Віцебск, дзе ён

пабудаваў мураваны замак і палац. У часы Альгерда разбудавалася і Вільні. Дзякуючы яго праваслаўнай жонцы ў сталіцы з'яўляюцца *Прачысценская*, *Святадухаўская* і *Пятніцкая* цэрквы, а таксама *Траецкая царква на Верхнім замку* Дзякуючы Альгерду да ВКЛ далаучыца Вільні (1362 г.), Браншчына (1355 г.) і частка Смаленшчыны (1357 г.). Войска Альгерда ў бітве з татарамі на *Сініх Водах* у 1362 г. атрымала перамогу, і ў склад ВКЛ увайшлі *Кіеўшчына*, *Падолле* і *Чарнігава-Северская зямля*.

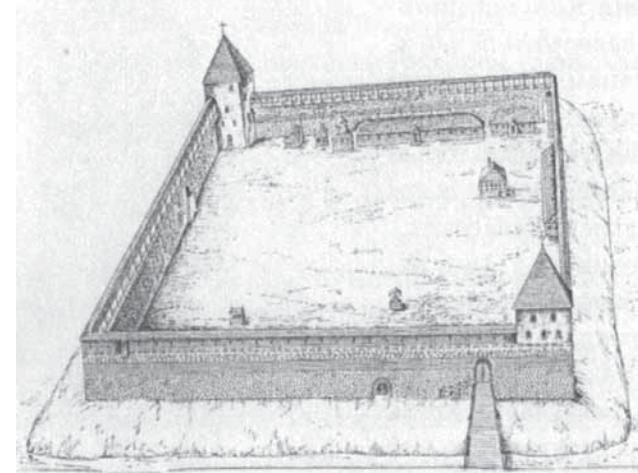
Такім чынам, 9/10 тэрыторыі ВКЛ стаў ўсходнеславянскім, 4/5 насельніцтва былі праваслаўнімі беларусамі і ўкраінцамі. У той час гэтыя землі называлі "рускімі", а населеніцтва - "руссію", а мову і алфавіт (кірыліцу) - таксама рускімі. Суседнюю краіну на ўсходзе тады называлі *Масквіяй*, а яе жыхароў - "масквой",

"маскалямі" або "маскавітамі".

Пасля смерці першай жонкі, віцебскай князёўны, Альгерд ажаніўся з Ульяной, дачкою цверскага князя, які тады быў галоўным ворагам маскавіскіх князёў. Каб дапамагчы свайму цесцю, Альгерд здзейсніў тры паспяховыя паходы на *Маскву* ў 1368, 1370 і 1372 гг. Маскавіскі князь мусіў выкананы ўмовы Альгерда і спыніць напады на Цвер. Усходняя мяжа ВКЛ была ўстаноўлена каля Мажайска і Каломны.

3. Вялікі князь Вітаўт і яго княжанне

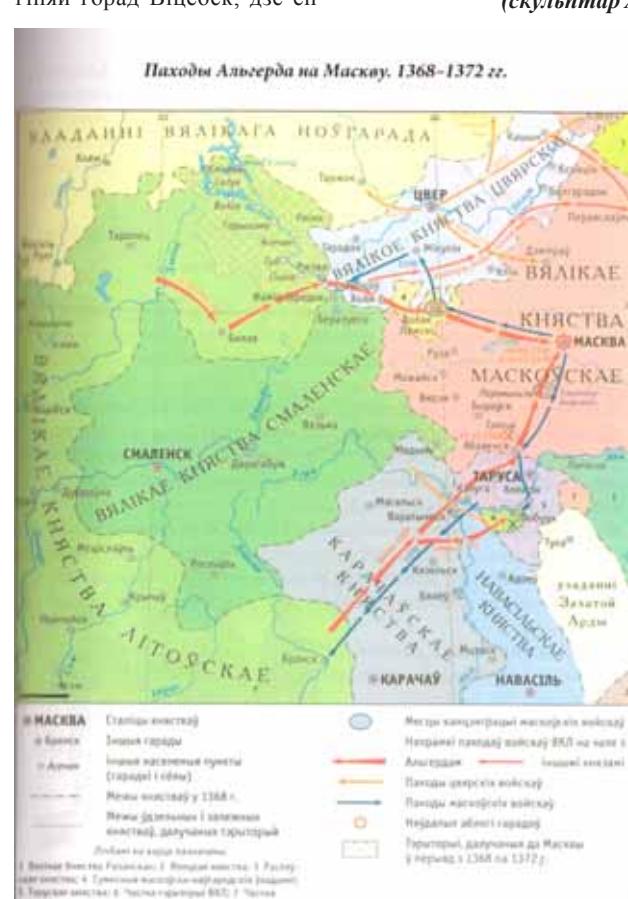
Пасля смерці Альгерда началася барацьба за ўладу. Альгерд пакінуў спадкемцам не старэйшага сына ад першай жонкі Андрэя Полацкага, а сына ад другой жонкі, цверскай князёўны - Ягайлу. Гэта не спадабалася Кейстуту і ягонаму

Лідскі замак. XV ст. Рэканструкцыя аўтара.

Абаронца Лідскага замка. XIV-XV стст. Рэканструкцыя У. Кілага.

Паходы Альгерда на Маскву. 1368-1372 гг.

Вялікі князь Вітаўт на помніку "Тысячагоддзе Берасця" (скульптар А. Паўлючук, 2009).

сыну Вітаўту. У 1382 г. Кейстута на загад Ягайлы забілі, а з Вітаўтам барацьба ішла далей. Часова перамог Ягайла, а Вітаўт атрымаў толькі Берасце і Гародню. У гэты час напады крыжакоў на ВКЛ узмацніліся, і Ягайла пачаў шукаць сабе саюзнікаў праз удалы шлюб. Ён меў два варыянты: або ажаніцца з польскай каралевай Ядвігай, або з дачкою маскавіскага князя Дзмітрыя Данскага, чыё войска ў 1380 г. перамагло татарами на Куліковым полі. Ягайла выбраў саюз з Польшчай і далучыў ВКЛ да заходніх хрысціянскіх цывілізацій.

14 жніўня 1385 г. Ягайла падпісаў Крэўскую ўнію, прыняў католіцтва, загадаў ахрысціць у католіцтва маскоўскіх балтій, асабліва Жмудзь і ажаніўся з Ядвігай. У 1387 г. ён даў значныя прывілеі ўсім феадалам-католікам ВКЛ, а праваслаўных пакінуў на другім месцы, хоць іх было значна болей. Яны выступілі супраць, і іх лідарам стаў Вітаўт.

(Працяг у наст. нумары.)

Фестываль патрыятычнай песні і паэзіі пад Лідай “1514”

8 верасня 2017 г. на агасядзібзе “Гасцініца” ў в. Пескі пад Лідай праходзіў 2-гі фестываль патрыятычнай песні і паэзіі да Дня беларускай вайсковай славы “1514”.

Фест арганізоўваўся арганізацыямі ТБМ Лідскага раёна і рэдакцыяй газеты “Наша слова” з улікам леташняга такога ж фестывалю.

Адкрыў фестываль намеснік старшыні Лідской гардской арганізацыі ТБМ Сяргей Чарняк, які даў слова для віншавання старшыні арганізацыі падпалкоўніку запасу Станіславу Судніку. Наступным на сцэну выйшаў маёр запасу бард Зміцер Захарэвіч, які патрыятычнымі песнямі задаў танальнасць усёй імпрэзе.

Далей пайшли вершы ў

выкананні акцёра Алега Лазоўскага і паэта Міхася Скоблы, які, карыстаючыся нагодай, презентаў новую кнігу “Гісторыя Сапегаў”, укладальнікам і рэдактарам якой ён з’яўляецца.

Прагучалі песні ў выкананні Таццяны Грыневіч - Матафонавай, і на сцэну выйшаў Алесь Дзянісаў, кіраўнік гародзенскага гурта “Дзяяцоўкі”, які не змог прабіцца на Lidbeer, нут то прыехаў у Пескі.

Зміцер Бартосік ужо традыцыйна выйшаў на сцэну з дачкой, якая прадэмантравала выключныя вакальныя якасці.

Новым для 2017 года быў узел у фестывалі гурта тутэйшых украінцаў “Смеречка”, які несумненна ўпрыгожыў дзею, дадаў каларыту, тым больш, што Украіна не раз

згадвалася ў вершах розных паэтаў.

Ну і прыйшла чарга Андрэя Мельнікава, які кожны год ездзіў на Крапівенскую поле, але ўжо другі год прыязджае пад Ліду.

Завяршыў выступленні барда Алесь Мацкевіч, які спецыяльна на фестываль дабираўся ажно з Калінінграда.

Апошнюю песню, прысвечаную 27 ліпеню і прыняцчу Дэкларацыі аб дзяржаўным суверэнітэце Беларусі, на слоўы Станіслава Судніка выканала хор арганізатораў фэсту.

Калі глядзець на падбор выступоўцай, то фестываль быў арганізаваны выдатна. Адзін з арганізатораў Сяргей Панус сказаў:

- Страх падумаць, што будзе ў наступным годзе, бо сёлета дзея цягнулася пяць гадзін, а калі будзе выканоўца з пятнаццаць.

Канешне, па колькасці гасцей з Lidbeer пакуль не зраўняцца і не наблізіцца нават, але варта зазначыць, што і адзін фестываль, і другі, і “Меч Лідскага замка”, і фестываль лідскага друку 15 верасня, і фестываль песеннага фальклору памяці Земавіта Фядэцкага, спланаваны на 24 верасня - гэта

ўсё Лідчына, дзе ўжо сёня можна бачыць ту ю Беларусь, якая будзе на ўсёй тэрыторыі краіны праз гадоў 10-15.

Так што, шаноўнае спадарства, калі ласка ў беларускую Ліду, каб адпачыць душой і целам ды крышку дакрануцца да беларускасці.

Наші кар.

Навіны Германіі

Немец і беларус напісалі манаграфію пра гісторыю Белавежскай пушчы

Беларусазнаўства ўсё актыўней развіваецца на Захадзе. У Германіі паступова афармляюцца важныя даследчыя цэнтры, якія цікавяцца Беларусью: у першую чаргу вылучаюцца ўніверсітэты Ольденбурга і Гісена. Невыпадкова ў гэтай сувязі, што чарговая прэмія Кангресу даследнікаў Беларусі мае асобную намінацыю для нямецкамоўных прац, піша nn.by.

Неўзабаве выйдзе чарговае даследаванне, прысвячанае беларускай (дакладней - беларуска-польскай) тэматыцы. Калектыўную манаграфію пра гісторыю Белавежскай пушчы Томас Бон, прафесар усходнеўрапейскай гісторыі ва ўніверсітэце Гісена (Германія), прадставіў у красавіку ў мюнхенскім Фондзе Сіменса.

Аўтары даследавання разглядаюць нацыянальны парк у яго гістарычным развіцці, як масток, які злучae два способы пісаць гісторыю - гісторыю рэгіёна і гісторыю навакольнага асяроддзя. Даследнікі, якія працавалі над кнігай - акрамя прафесара Бона гэта былі Аляксандр Даўгуйскі (гісторык з Менска) і Маркус Дробка (нямецкі даследнік, які вывучае Польшчу) - ставілі за мэтu разгледзець узаемадзеянне палітычных структур, сацыяльных груп і прыроднага асяроддзя.

Такая перспектыва даўзіла прыўнесці ў кнігу шырокі спектр проблем. Гэта і звычайнія гістарычныя сюжэты: змена палітычных сістэм і рэжыму, упłyў распрацаваных імі ідэнтычнасці і лаяльнасці. Гэта лакальныя пытанні пра тое, як узаемадеяньні мясцовыя жыхары, немясцовыя ўласнікі лесу і прысланыя імі спецыялісты і замежныя эколагі ды абаронцы прыроды. Сімвалічна і практычна значэнне зубра і, уласна, лесу, супрацоўніцтва палякаў і беларусаў, умацаванне амерыканскай ідэі нацыянальнага парку, логіка нямецкай акупацыйнай улады былі сядром іншых тэм кнігі.

Цікава, што для рэкламы лекцыі арганізатары выкарыстоўвалі імя дзесянага презідэнта Беларусі: "Якія адносіны да зубра мае Лукашэнка?" Гэта пытанне было пашираны наступным чынам: "Наколькі лёс апошняга ёўрапейскага ляснога запаведніка звязаны з палітыкай Лукашэнкі? Ці ўздзейнічае "адказны" турызм на беларускую аўтакратыю? І наколькі беларускае імкненне

да большай самастойнасці ад Расіі і асцярожнае збліжэнне з Заходнім Еўропай адбіваеца на ўтрыманні парку, з яго 800-тамі дзікімі быкамі, якія жывуць на волі? І як складаеца польска-беларускае супрацоўніцтва ў адміністратарнай пашы?"

Уласна кніга ўжо са було "скразнou" гісторыю Белавежскай пушчы. У лекцыі, якая адбылася ў якасці прэзентациі, значная ювага надавалася таксама міфам, што ўзніклі вакол пушчы пераважна за апошнія 200 гадоў. Уваходжанне Белавежскай пушчы ў сучасную літаратуру адбылося дзякуючы польскім рамантыкам (нажаль, у дакладзе аказаўся абыдзены ўвагай Мікола Гусоўскі). Для Міцкевіча пушча была сучасніцай польскага карала, а зубр іншыя жывёлы-імператарамі першабытнага лесу.

Пушча функцыянувала як месца памяці, сімвалічнае ўвасабленне сіл супрэціву - як расійскім царам, так і нямецкім акупантам. У тым ліку па гэтай прычыне выявы зубра сталі часткай помнікаў у Гайнаўцы і ў Камянцы.

Галоўная задача калектыўнага даследчага праекту была "гістарызацыя" (г. зн. разгляд у гістарычным контэксте) памежнага помніка экалогіі. Апошні ў 2004 годзе нечакана стаў мяжой паміж "вольным светам" і "апошнім дыктатурай Еўропы". Аднак прафесар Бон разглядае такое ўспрыманне як хібае, бо парк з'яўляецца аўтакам з узаемадзеяння беларускіх і польскіх уладаў.

Значэнне Белавежскай пушчы выцякае першым чынам з того, што гэта - апошні падобнага роду лясны масіў у Еўропе. Па гэтай прычыне ў 1979 годзе польская частка пушчы была ўключана ў сусветны спіс спадчыны ЮНЕСКА; у 1992 годзе туды ўключана і беларуская частка. У 2014 годзе, на падставе сумеснай заяўкі беларускай і польскай адміністрацый парку Белавежскай пушчы пачала разглядацца ў спісе як адзіны аўтакам.

На працягу сваёй гісторыі пушча "абрасла" шматлікімі культурнымі міфалогіямі, якія дынамічна змяняліся ў залежнасці ад палітычных рэжыміў, меж, ідэнтычнасці. Пушча служыла "пляцоўкай ментальных праекцый фантазій пра першабытны лес". Пэўнымі прыкладамі такіх міфалогій з'яўляюцца выявы "імператара пушчы" (менавіта так Міцкевіч характарызаваў зубра), ці

ўяўленне пра 600-гадовую гісторыю запаведніка.

Аўтакам цікавасці даследнікаў з'яўляюцца таксама адносіны, якія складваюцца паміж прыродай, жывёлам і чалавекам. Так, у канцы XIX стагоддзя мясцове населніцтва выкарыстоўвала для саманаўзыву агульнараспашоджане паніще "тутэйшы". Пазней, з мікавеннай пары, распаўсюджваеца саманазва "пушчанцы" - як спосаб адмежавацца ад тых, хто жыве ў "полі".

У доўгай гісторыі пушчы, якая была і "літоўскім лесам" у культуры Рэчы Паспалітай, і "царскім лесам" у Расійскай Імперыі, у XIX стагоддзі адбываеца інтэрвенцыя чалавека ў прастору пушчы: царскі двор, які непасрэдна кіраваў лесам, разбудаваў тут у другім палове стагоддзя адпаведную інфраструктуру. У 1888 годзе пачалася нарыхтоўка драўніны.

У Першую сусветную вайну нямецкія акупацыйныя ўлады ставілі сваёй мэтай стварыць у пушчы "ўзорную гаспадарку", якая служыла б наўгядным прыкладам перавагі нямецкага парадку. Разбудоўвалася інфраструктура: напрыклад, была побудавана чыгунка. Пасля гэтай спадчыны скрысталася Польшча, якая прадала канцэсю на нарыхтоўку лесу брытанскай фірме.

Асобны цікавы сюжэт - гісторыя папуляцыі зубраў, якая была знишчана ў 1919 годзе. У канцы 1920-х гадоў ідэя аднаўлення папуляцыі знайшла міжнародную падтрымку, першым чынам у Германіі. У гэтай справе канкуравалі польскі і

нямецкія навуковцы. Пасля 1945 года гэты кірунак набыў на нейкі час тыя ці іншыя траекторы ў СССР і ў Польшчы. У гады лысенкаўшчыны савецкія навуковцы праводзілі эксперыменты са скрыжаваннем зубраў. Падчас дэсталінізацыі была дасягнута прынцыповая дамова паміж польскім і савецкім калегамі: у пушчу маглі ў далейшым дапускіцца толькі расава чистыя

живёліны.

Цікава, што некаторыя маскоўскія спецыялісты выказвалі незадаволенасць канцэнтрацыяй гадоўлі зубраў у Белавежскай пушчы. Успрымаючы зубра як знак савецкага патрыятызму, яны прапанавалі перамясціць гэтую індустрыю бліжэй да Масквы, у адмысловы парк.

У гады Другой сусветнай вайны вялікую цікавасць да пушчы праяўляў Гебельс, які лічыў, што зубры сімвалізуюць лепшыя якасці арыйскай расы ("характэрна германская жывёла"). Па гэтай прычыне падпрымалі спробы стварэння ў пушчы "імперскай палаўнічай прасторы". Гэта ажыццяўлялася ў рамках расійскага пераўпрацоўкі прасторы - нарочні са знішчэннем грабрэю і спальваннем вёсак.

Пасля вайны пушча

была падзелена паміж Польшчай і СССР. Гэта была саступка Сталіна польскаму ўраду ў выгнанні, паколькі лінія Керзона ў 1919 годзе вызначала, што на тэрыторыі пушчы і вакол яе праражываюць беларусы і украінцы, а не палякі. Беларускі партыйны эліт спрабавала пераканаць Москву ў нямязгоднасці такога падзеялу, але безвынікова.

Цікава змяняўся статус

пушчы ў СССР пасля вайны. З аднаго боку Сталін гатоў быў дэманстраваць клопат пра ахову прыроды ў пушчы. Гэта была свайго роду "кампенсанен" амбіцыйных праектаў умяшання ў экалогію (паварот рэк, напрыклад). Пасля Хрушчоў паставіў мэтай грандыёзную праграму жыллёвага будаўніцтва

тва і імкнуся скараціць астатніе "марнатраўства". У выніку ў канцы 1950-х склаўся цікавы "падвойны" статус пушчы: як прыроднага запаведніка і як эксклюзіўных паляўнічых угоддзяў.

Абшары пушчы застаўваліся тым часам недаступныя для мясцовага насельніцтва, затое іх наведвалі кіраунікі савецкай дзяржавы. Напрыклад, Хрушчоў сем разоў быў у Белавежы, Бржэзінскі паліваў тут тройчы. Гэты эксклюзіўны статус падпаў пад крытыку ў гады галаснасці.

У верасні 1991 года пушча набыла статус нацыянальнага парку, які фармальна ахопліваў весь лясны масіў. Цікава, што сам канцэнтрацыйны парк з'яўляўся залежніцай нацыянальнага парку, які пушчу маглі ў далейшым дапускіцца толькі расава чистыя

живёліны. Цікава, што некаторыя маскоўскія спецыялісты выказвалі незадаволенасць канцэнтрацыяй гадоўлі зубраў у Белавежскай пушчы. Успрымаючы зубра як знак савецкага патрыятызму, яны прапанавалі перамясціць гэтую індустрыю бліжэй да Масквы, у адмысловы парк.

Пасля вайны пушча

была падзелена паміж Польшчай і СССР. Гэта была саступка Сталіна польскому ўраду ў выгнанні, паколькі лінія Керзона ў 1919 годзе вызначала, што на тэрыторыі пушчы і вакол яе праражываюць беларусы і украінцы, а не палякі. Беларускі партыйны эліт спрабавала пераканаць Москву ў нямязгоднасці такога падзеялу, але безвынікова.

Кніга "Wisent-Wildnis und Welterbe. Geschichte des polnisch-weissrussischen Nationalparks von Białowieża" ("Пушча зубраў і сусветная спадчына" імперскай палаўнічай прасторы"). Гэта ажыццяўлялася ў рамках расійскага пераўпрацоўкі прасторы - нарочні са знішчэннем грабрэю і спальваннем вёсак.

Хартыя-97, nn.by.

У Наваградку ўшанавалі філарэтаў і філаматаў

У доме-музеі Адама Міцкевіча ў Наваградку адбылося ўшанаванне філарэтаў і філаматаў. Мерапрыемства прысвечалася 200-годдю студэнцкага таварыства філарэтаў і філаматаў, якое 1 кастрычніка 1817 года заснавалі Тамаш Зан і Адам Міцкевіч, а таксама іх сябры. Тады і адбылося першае паседжанне студэнцкага згуртавання.

Ушанаванне філарэтаў і філаматаў распачаў у доме-музеі Адама Міцкевіча яго дырэктар Мікола Гайба. Спадар Мікола пазнаёміў прысутных з невялікай выставай кніг з фондаў музея, прысвечаных філаматам і філарэтом. А таксама адзначыў, што сёня ў музеі знаходзіцца больш за 170 кніг, прысвечаных Адаму Міцкевічу, і 18 кніг "Пана Тадэвуша" на розных мовах. Два тамы ў перакладзе на кітайскую мову паступілі ў музей нядынаўна.

Бард Аляксей Жбанаў выканаў шэраг песень на слоўны Адама Міцкевіча, Тамаша Зана, Яна Чачота. А Раиса Крывальцэвіч праспявала беларускую народную песню, якую любіла некалі співаць Марыя Верашчака. Харэограф і музыка Алена Прохараўва нагадала ўсім, як некалі праводзіўся баль і якія танцы тады танчыла моладзь.

Барыс Баль,
Беларуское Радыё Рацыя,
Наваградак. Фота аўтара.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідской друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармації "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 11.09.2017 г. у 17.00. Замова № 1921.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індыкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,43 руб., 3 мес.- 4,29 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія: